

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN KAVRAM ÖĞRETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ayşe Eda GÜNDOĞDU

Mersin Üniversitesi, Türkçe Eğitimi ABD

aedagundogdu@gmail.com

Özet

Kavram öğretimi, anadili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öne çıkan konulardan biridir. Bir dilin öğretilmesi sürecinde, o dile ait kavramların/sözcüklerin bireylerce algılanması, zihinlerinde oluşturulması ve temel dil becerilerinin (okuma, yazma, dinleme, konuşma) kullanım sürecinde doğru ve etkili bir biçimde yer alması önemli ve gereklidir. Bu çalışmanın amacı, anadili olarak Türkçenin öğretim sürecinde büyük rol oynayan ilköğretim ikinci kademe Türkçe Dersi Öğretim Programı'nı kavram öğretimi açısından değerlendirmektir. Söz konusu programda kavram öğretimi; temel dil becerileri ve dilbilgisi alanları göz önünde bulundurularak kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar açısından incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kavram öğretimi, Türkçe Dersi Öğretim Programı, temel dil becerileri, dilbilgisi öğretimi.

TURKISH LANGUAGE CURRICULUM IN TERMS OF CONCEPT TEACHING

Abstract

Concept teaching is very important issue in terms of Turkish language teaching as native language and foreign language. Perception of concepts and words, to create them in the mind and using accurate and effective with basic language skills (reading, writing, listening and speaking) is very important in the process of language learning. The aim is this study, to analyze middle school Turkish Language Curriculum that has an important role in practice process of Turkish language teaching as native language in terms of concept teaching. In the curriculum, basic language skills and teaching grammar analyzed about acquisitions, activities and their explanations.

Key Words: Concept teaching, Turkish Language Curriculum, basic language skills, grammar teaching.

GİRİŞ

Bireyin içinde yaşadığı toplumda, davranış biçimleri edindiği süreçler toplamı (Varış, 1997) olarak tanımlanabilen eğitim kavramının en önemli amaçları içerisinde, çağın gereklerine uygun insan yetiştirme olduğu bilinen bir gerçektir. Toplumlar, gelişimlerini devam ettirmek ve değişimlere ayak uydurabilmek için dönemin gerektirdiği insan tipine ihtiyaç duymakta, bu doğrultuda toplumun her alanında genelde eğitim programları, özelde öğretim programlarını ihtiyaçlarına göre düzenlemektedir. Günümüzde, önceki dönemlerde var olan sanayi toplumu yerini bilgi toplumuna bırakmakta ve böylece sözü edilen “çağın gereklerine

uygun” insanın tanımı ve özellikleri değişmektedir. Bilgi toplumları, dışa bağımlı ve bilgiyi tüketen bireylerden çok, bilimsel süreçlere uygun bir biçimde bilgiyi yeniden üreten ve işlevsel olarak kullanabilen bireylere ihtiyaç duymakta, bu doğrultuda eğitim ve öğretim programları üzerinde büyük değişiklikler yapılmaktadır. Söz konusu değişikliklerden biri de 30.06.2005 tarih ve 186 sayılı kararı ile İlköğretim Türkçe (6,7,8. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı (TDÖP) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Program, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanmış, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında bütün kademeler öğretim süreçlerini yeni programla şekillendirmiştir.

Yeni ilköğretim programlarını gerek genel olarak, gerekse özel olarak ayrı ayrı derslerin farklı boyutlarını inceleyen yüksek lisans ve doktora tezleri ile makaleler ve kongre/sempozyum bildirimleri şeklinde gerçekleştirilen çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Özdemir, 2009). İlköğretim ikinci kademe TDÖP de birçok açıdan araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir.¹ Programların değerlendirilmesi bir programdaki bütün boyutların ya da bir veya birkaç boyutun etkisinin, etkililiğinin ve sahip olabileceği tüm çıktılarının yargılanması için gözlem ve çeşitli ölçme araçları aracılığıyla bilgilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması süreci olarak tanımlanabilir (Kaya, 1997; Erden, 1998; Demirel, 2004; Küçükahmet, 2007; Diamond, 2008). Söz konusu sürecin amacı uygulamadaki bir programın olumlu ve olumsuz özelliklerini ortaya koyarak kullanılan program üzerinde çeşitli düzenlemelere gidilmesini sağlamaktır. Literatürde program değerlendirme yaklaşımları ile ilgili çeşitli sınıflamalar yapılmıştır.² Bu çalışma, program değerlendirme yaklaşımlarından “sistem ve öğelerine, öğeler arasındaki ilişkilere kuramsal açıdan bakılarak yapılan değerlendirme” (Sönmez, 2001) başlığı altında yer almaktadır. Söz konusu değerlendirme yaklaşımında program, uygulamadan bağımsız olarak teorik donanım açısından incelenmekte ve bu doğrultuda çıkarımlar yapılmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Genel Özellikleri

TÖDP, öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları başta olmak üzere sorgulayıcı, araştırmacı, yaratıcı, eleştireci düşünen ve estetik zevke sahip olan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2006).

Program yapısal olarak, “*genel amaçlar, temel beceriler, temel dil becerileri ile dil bilgisi ve bu becerilere yönelik belirlenmiş kazanımlar, etkinlik örnekleri ile açıklamalar*” bölümlerinden oluşmaktadır. Bu doğrultuda TDÖP ile Türk Millî Eğitimi’nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak dilimize ve kültürümüze ilişkin olumlu tutumları ve üst düzey bilişsel becerileri kapsayan on bir genel amaç belirlenmiştir. Söz konusu amaçlardan sonraki bölümde yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik” olmak üzere dokuz temel beceri

¹ Örnek olarak bkz. Eyüp 2008; Samancı 2009; Altunkaya 2010, Güney vd. 2010; Akyol 2011.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ertürk, 1998; Erden 1998; Sönmez, 2001; Demirel, 2004.

yer almaktadır. Bir sonraki bölümde temel dil becerilerinin (dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma) ve dilbilgisi alanının her birinin tanımı, amaçları ve kazanımlarla ilişkileri gibi bilgilere yer verilmiştir. Sonraki bölümlerde kazanımlar, etkinlikler ve açıklamaların programdaki işlevleri yer almaktadır. Programın yapısal özellikleri bölümünde son olarak da ara disiplinler ve zorunlu tema olan Atatürkçülük temasına değinilmiş, söz konusu temanın programda yer alan Atatürkçülükle ilgili konular kapsamında ilgili olduğu belirli gün ve haftalarda işlenmek üzere ele alınacağı belirtilmiştir. Programın yapısal olarak tanıtımından sonra öğrenme-öğretme süreci ve ders kitaplarında bulunması gereken özellikler, temel dil becerilerinin ve dilbilgisi alanının kendi içerisindeki dağılımı, programda kullanılan sembollerini açıklayıcı tablo, kazanımlar-etkinlik örnekleri-açıklamalar tabloları ve programla ilgili açıklamalar ve ekler bölümlerine yer verilmiştir (MEB, 2006).

Çalışmada, program değerlendirmenin her zaman programın bütün boyutlarını ele almak durumunda olmadığı göz önüne alınarak, yukarıda sözü edilen alanlar içerisinde, *kazanımlar*, *etkinlikler* ve *açıklamalar*, temel dil becerileri ve dilbilgisi alanları çerçevesinde “kavram öğretimi” açısından değerlendirilmiştir.

Kavram Öğretimi

Kavram, eğitimbilim, felsefe, dilbilim gibi çeşitli alanlarca araştırma konusu olabilen ve tartışmaya açık terimlerden biridir. Literatürde *kavram*, ‘nesnelerin, duygu ve düşüncelerin zihinde tasarım biçimi’ (Hengirmen, 1999: 245), ‘ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım’ (Vardar, 2002: 132), ‘gerçek olsun ya da olmasın, bir şeyin (objenin) zihindeki tasarımı’ (Özlem, 2007), ‘bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı’ (Güncel Türkçe Sözlük³), ‘nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım’ (Güncel Türkçe Sözlük⁴), tanımlarıyla yer almaktadır. Alıntılanan tanımlardan yola çıkarak, “*zihinsel süreçlerin işlenmesiyle oluşan ve adı altındaki varlıkların ortak özelliklerini kapsayan, anlamlı, soyut ve genel tasarım*” biçiminde genel bir kavram tanımına ulaşmak mümkündür.

Ana dilini öğrenme sürecinde bireyin sahip olduğu kavram bilgisi temel dil becerilerini etkili kullanmak açısından son derece önemlidir. İleri düzeyde kavram bilgisi, anlama becerilerinde (okuma ve dinleme) sözlü ya da yazılı metnin daha iyi alınmasını, anlatma becerilerinde (yazma ve konuşma) ise bireyin kendini daha doğru ve etkili ifade etmesini sağlamaktadır. Kavram bilgisi yalnızca dil becerileri açısından değil, bununla bağlantılı olarak diğer bilişsel süreçlerin gelişimi açısından da önemlidir. Sanemoğlu (2005) kavramların işlevlerini benzer nesnelere, insanları, olayları, fikirleri, süreçleri gruplama ve ilişkilendirmeye yardımcı olma olarak belirtmektedir.

Kavram öğretimi sürecinde önemli noktalardan biri, kavram öğretiminin sözcük öğretimi ile ilişkisidir. Sözcük öğretimi kavram öğretimi sürecini tamamlayan, öğretilmesi beklenen kavramı somutlaştıran bir süreç olarak

³ Erişim Tarihi: 30.08.2011.

⁴ Erişim Tarihi: 30.08.2011.

karşımıza çıkmaktadır. “Kavramlar insan beyninde oluştuklarından, bunların bu veya şu biçimde dışarı vurulmaları ve aktarılmaları gerekir. Bunun için insan türünün gelişmesi sürecinde en uygun yol, sözlü göstergeler olan sözcükler olmuştur.” (Başkan, 1988’den akt. Yıldız vd., 2006).

Özyürek (1983) kavram ve sözcük ayrımını “kaşık” sözcüğü üzerinden örneklemektedir. Kaşık sözcüğünün her zaman bir kavramı simgelemediğini, yalnızca o kavram için oluşturulmuş bir etiketi simgelediğini ifade etmektedir. Sözcükler, kavramları adlandırmak için kullanılmakta ve bir kavramla ilişkilendirildiklerinde kalıcı öğrenmeler gerçekleşmektedir (Akyol ve Temur, 2007). Bu doğrultuda Türkçe derslerinin işleyişinde kavram öğretimi ve sözcük öğretimi bir arada ele alınmaktadır.

Öğretim sürecinin her alanında olduğu gibi kavram öğretiminde de başarı oranını yükseltecek önemli noktalar vardır. Bunlar kavramın analizi yapılması, kavramın tanımlanması, kavramın tüm özelliklerine sahip örneklerin seçilmesi, örnekler öğrenme ilkelerine uygun olarak sıralanması, kavram öğretim model ve tekniklerinin belirlenmesidir (Ülgen, 2001; Karataş Coşkun, 2011). Öte yandan, yapılan çalışmalara bakıldığında, bir kavramın tanımının, özelliklerinin, özellik olmayanlarının, örneklerinin ve örnek olmayanlarının verilmesinin kavram öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve akademik başarıyı da artırdığı söylenebilir (Kılıç, 2008: 234).

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, TDÖP’yi kavram öğretimi açısından değerlendirmek amaçlanmıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmaktadır:

- I. TDÖP’de kavram öğretimine yönelik kazanımların temel dil becerileri açısından dağılımı ne düzeydedir?
- II. TDÖP’de kavram öğretimine yönelik kazanımların dilbilgisi alanı açısından dağılımı ne düzeydedir?
- III. TDÖP’de kavram öğretimine yönelik etkinliklerin temel dil becerileri açısından dağılımı ne düzeydedir?
- IV. TDÖP’de kavram öğretimine yönelik etkinliklerin dilbilgisi alanı açısından dağılımı ne düzeydedir?
- V. TDÖP’de kavram öğretimine yönelik açıklamaların temel dil becerileri açısından dağılımı ne düzeydedir?
- VI. TDÖP’de kavram öğretimine yönelik açıklamaların dilbilgisi alanı açısından dağılımı ne düzeydedir?

Araştırmanın Önemi

İnsanın kendisini ve çevresindeki olayları anlamaya çalışırken kurduğu düşünce dünyası, kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkilerle biçimlenir. İnsan, kavramların bir dil bütünlüğü içinde kazandıkları değerlerle birlikte sosyalleşir ve dil yardımıyla öğrenme, öğrendiklerini uygulama, yorumlama gibi birtakım düşünme ve ifade etme faaliyetlerinde bulunur (MEB, 2006). Dolayısıyla kavramların öğretimi bireylerin dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmesi ve bu becerileri etkili kullanması kadar, bir dile ve o dilin insanlara sunduğu düşünce evrenine ulaşmak açısından da önemlidir. Kavram

öğretimi süreci ve bu sürecin planlanması, anadili öğretiminde üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur. Çalışma, TDÖP'de temel dil becerileri ve dilbilgisi alanlarında kavram öğretiminin nasıl ele alındığını belirlemek açısından önemlidir.

Sınırlılıklar

Çalışma TDÖP'de yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar kavram öğretimi alanı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda çalışma, TDÖP'nin içeriğinin kavram öğretimi alanıyla sınırlıdır.

YÖNTEM

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belirli sözcüklerin veya kavramların varlığı, anlamları, ilişkileri belirlenir ve analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunulur (Büyüköztürk vd., 2010). Söz konusu çıkarımlar frekans analizi, ilişki analizi, kategorisel analiz gibi içerik analizi türleri aracılığıyla yapılır (Tavşancıl ve Aslan, 2008). Çalışmada veriler yüzde ve frekans analizi ile sunulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

TDÖP'de Yer Alan Kavram Öğretimine Yönelik Kazanımların Temel Dil Becerileri Açısından Dağılımı

Hedef, kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özelliklerdir. Bu özellikler bilgi, beceri, değer, ilgi, tutum, güdülenmişlik, kişilik vb. olabilir (Sönmez, 2001; Demirel, 2004). 1981 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "hedef" adı altında yer alan özellikler, 2006 programında "kazanım" olarak değiştirilmiştir. TDÖP'de kazanımlar; "öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıklar" olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu programa göre kazanımların temel işlevi öğrencilerin dil becerilerini geliştirmektir (MEB, 2006).

TDÖP'de temel dil becerilerinden okuma, dinleme/izleme ve konuşma becerilerine ait kazanımların tablolaştırılmasında sınıflara göre bir ayırım yapılmamış, her beceri için "6,7,8. Sınıflar" başlığıyla genel bir kazanım tablosu verilmiştir; yazma becerisine ait kazanımlarda ise kazanımlar değiştirilmemiş fakat 6, 7. ve 8. sınıflar için ayrı tablolar kullanılmış ve her sınıf düzeyinde farklılık gösteren etkinlikler ve açıklamalar eklenmiştir. Tablo 1'de temel dil becerilerine ait kazanımların içerisinde kavram öğretimi ile ilişkili olanların sıklıkları ve oranları yer almaktadır. Tablo 1'de ve benzer tablolarda toplam kazanım sayısı "TK", kavram öğretimi ile ilgili kazanım sayısı "İK" olarak belirtilmiştir.

Tablo 1: Temel Dil Becerileri Kazanımlarında Toplam Kazanımın ve Kavram Öğretimine Yönelik Olanların Dağılımı

Dil Becerisi	f (TK)	%	f (İK)	%
Okuma	51	28	6	33
Yazma	42	24	2	11
Dinleme/İzleme	42	24	8	44
Konuşma	42	24	2	11
Toplam	177	100	18	99=100

Tablo 1'e bakıldığında kavram öğretimine yönelik kazanımların frekans ve yüzde açısından en fazla olduğu beceriler sırasıyla dinleme/izleme becerisi (f=8) (%44) ve okuma becerisidir (f=6) (%33). Programda yazma ve konuşma becerileri ise kavram öğretimi açısından en az kazanıma sahip olan becerilerdir (f=2) (%11). Bu doğrultuda kavram öğretimi sürecinde anlama becerilerine ait kazanımlar (f=14) (%77), ifade edici becerilere (f=4) (%22) göre toplamda yüzde ve frekans açısından daha yüksektir. Öte yandan okuma becerisine yönelik toplam kazanımın tüm beceriler içerisinde daha büyük oranda olmasına rağmen kavram öğretimi açısından ikinci sırada yer alması ve dinleme becerisine ait toplam kazanımın diğerleriyle hemen hemen aynı olmasına rağmen kavram öğretimine yönelik kazanımlarının ortalamasının üzerinde olması dikkat çekicidir. Öte yandan, kavram öğretimine yönelik kazanımların bütün kazanımlar içerisindeki dağılımı da konu ile ilgili yorum yapabilmek açısından son derece önemlidir (bkz. Tablo 2).

Tablo 2: Kavram Öğretimine Yönelik Temel Dil Becerileri Kazanımlarının Tüm Beceriler Açısından Dağılımı

Dil Becerisi	f (TK)	f (İK)	%
Okuma	51	6	12
Yazma	42	2	5
Dinleme/İzleme	42	8	19
Konuşma	42	2	5
Tüm Beceriler	177	18	10

Tablo 2'ye bakıldığında kavram öğretimine yönelik dil becerisi kazanımlarının dinleme/izleme becerisinin %19'unu, okuma becerisinin %12'sini, yazma ve konuşma becerilerinin ise %5'erlik kısmını kapsadığını görmek mümkündür. Bütün dil becerilerini içeren 177 kazanım içerisinde kavram öğretimi %10'luk bir orana sahiptir.

TDÖP'de Yer Alan Kavram Öğretimine Yönelik Kazanımların Dilbilgisi Öğretimi Açısından Dağılımı

Dilbilgisi alanının dil becerileri ile ilişkisinde asıl işlevlerinden biri, zihinde oluşturulan tasarıların doğru bir şekilde ifade edilmesidir. Bunun için de dilbilgisi alanına giren sözdizimi kuralları, ekleşme yapıları gibi bilgilere sahip olunması gerekir (Aytaş ve Çeçen, 2010). Programda dilbilgisi alanında her sınıf düzeyi için ayrı kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar verilmiştir. Tablo 3'te dilbilgisi alanına ait kazanım sayıları ve kavram öğretimine yönelik niceliksel özellikleri yer almaktadır.

Tablo 3: Dilbilgisi Kazanımlarında Toplam Kazanımın ve Kavram Öğretimine Yönelik Olanların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f (TK)	% (TK)	f (İK)	% (İK)
6. Sınıf	16	30	5	42
7. Sınıf	20	38	4	33
8. Sınıf	17	32	3	25
Toplam	53	100	12	100

Tablo 3'te de görüldüğü gibi kavram öğretimine yönelik kazanımlardan dilbilgisi alanına yönelik en fazla kazanım sayısı 6. sınıf düzeyinde (f=5) (%42) gözlenmekte, bunu 7. sınıf (f=4) (%33) ve 8. sınıf (f=3) (%25) takip etmektedir. Toplam kazanım sayısı açısından en az sıklık ve orana sahip 6. sınıf düzeyindeki kazanımların ilgili alanda en yüksek sayıda olması dikkat çekicidir. Kavram öğretimine yönelik dilbilgisi kazanımlarının bütün dilbilgisi kazanımları içerisindeki sıklık ve oranları ise Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Kavram Öğretimine Yönelik Dilbilgisi Kazanımlarının Sınıf Düzeyleri Açısından Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f (TK)	f (İK)	%
6. Sınıf	16	5	31
7. Sınıf	20	4	20
8. Sınıf	17	3	18
Tüm Sınıflar	53	12	23

Tablo 4'e bakıldığında, kavram öğretimi ile ilgili dilbilgisi kazanımlarının 6. Sınıfta %31, 7. sınıfta %20 ve 8. sınıfta %18 oranında yer aldığını görmek mümkündür. Kavram öğretimine yönelik kazanımlar, 53 tane dilbilgisi kazanımı içerisinde %23'lük bir orana sahip olduğu görülmektedir.

TDÖP'de Kavram Öğretimine Yönelik Etkinliklerin Temel Dil Becerileri Açısından Dağılımı

TDÖP'de etkinliklerin temel işlevi programda yer alan kazanımların hayata geçirilmesi ve hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması olarak belirtilmiştir (MEB, 2006). Programda etkinliklerin öneri niteliğinde olduğu ve öğretmenin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenleyebileceği belirtilmiştir. Programda okuma, dinleme/izleme ve konuşma becerilerine yönelik etkinlikler sınıf düzeyi göz önünde bulundurulmaksızın birer tablo halinde yer alırken yazma becerisine yönelik 54 ortak etkinliğin yanı sıra 6. sınıfta 5, 7. sınıfta 2 ve 8. sınıfta 1 etkinlik daha yer almaktadır (tablo oluşturulurken yalnızca ortak etkinlikler göz önünde bulundurulmuştur). Bu durumun temel sebebi, yazma becerisi çerçevesinde ele alınan yazım kurallarının ve noktalama işaretlerinin aşamalı olarak öğretilmesi gerekliliğidir. Tablo 5'te, temel dil becerileri bağlamında; toplam etkinlik sayısı, etkinliklerin kendi içerisinde dağılımı, kavram öğretimiyle ilgili etkinlik sayısı ve kavram öğretimiyle ilgili etkinliklerin kendi içerisinde dağılımı yer almaktadır. Tablo 5'te ve benzer tablolarda toplam etkinlik sayısı "TE", kavram öğretimi ile ilgili etkinlik sayısı "İE" olarak belirtilmiştir.

Tablo 5: Temel Dil Becerileri Etkinliklerinde Toplam Etkinliklerin ve Kavram Öğretimine Yönelik Olanların Dağılımı

Dil Becerisi	f (TE)	% (TE)	f (İE)	% (İE)
Okuma	52	32	16	80
Yazma	54	34	1	5
Dinleme/İzleme	23	14	2	10
Konuşma	31	20	1	5
Toplam	160	100	20	100

Tablo 5'e bakıldığında okuma becerisine yönelik kavram öğretimi ile ilgili etkinliklerin (f=16) (%80) büyük bir yer kapladığını görmek mümkündür. Okuma becerisinden sonra dinleme/izleme (f=2) (%10) ve yazma (f=1) (%5) ile konuşma becerileri (f=1) (%5) yer almaktadır. Söz konusu dağılım niceliksel olarak eşit ve amaca uygun görünmemektedir. Öte yandan toplam etkinlik olarak en yüksek sıklık ve yüzdeye sahip olan yazma becerisinin (f=54) (%34) kavram öğretimine yönelik yalnızca bir etkinlikler ele alındığı görülmektedir. Tablo 6'da kavram öğretimine yönelik dil becerilerinin bütün dilbilgisi etkinlikleri arasındaki dağılımı yer almaktadır.

Tablo 6: Kavram Öğretimine Yönelik Temel Dil Becerileri Etkinliklerinin Dağılımı

Dil Becerisi	f (TE)	f (İE)	%
Okuma	52	16	31
Yazma	54	1	2
Dinleme/İzleme	23	2	9
Konuşma	31	1	3
Tüm Beceriler	160	20	12

Tablo 6'da yer alan değerler incelendiğinde dil becerileri etkinliklerinden kavram öğretimine yönelik olanların büyük bir kısmı okuma becerisi adı altında yer almaktadır (16) (%31). Okuma becerisinden sonra dinleme/izleme becerisi ikinci sırada (f=2) (%9) ve yazma ile konuşma becerileri son sırada yer almaktadır (f=1) (%3). Öte yandan programda 160 tane dil becerileri etkinliklerinden %12'lik bölümü kavram öğretimine yöneliktir.

TDÖP'de Kavram Öğretimine Yönelik Etkinliklerin Dilbilgisi Öğretimi Açısından Dağılımı

Çalışmada daha önce de belirtildiği gibi TDÖP'de dilbilgisi öğretiminde sınıf düzeyleri göz önünde bulundurulmuş, kazanımlar ve etkinlikler her sınıf için ayrı ayrı tasarlanmıştır. TDÖP'de yer alan dilbilgisi etkinliklerine yönelik niceliksel veriler Tablo 7'de belirtilmiştir.

Tablo 7: Dilbilgisi Etkinliklerinde Toplam Etkinliklerin ve Kavram Öğretimine Yönelik Olanların Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f (TE)	% (TE)	f (İE)	% (İE)
6. Sınıf	23	38	10	62
7. Sınıf	15	25	3	19
8. Sınıf	22	37	3	19
Toplam	60	100	16	100

Tablo 7'ye bakıldığında dilbilgisi etkinliklerinin içerisinde kavram öğretimine yönelik olanların sıklığı 6. sınıfta diğer sınıflara göre daha fazladır. Buna göre 6. sınıfta yer alan etkinlikler kavram öğretimine yönelik etkinliklerin %62'sini oluştururken (f=10), 7. ve 8. sınıf düzeyinde belirlenmiş etkinliklerden

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Kavram Öğretimi Açısından İncelenmesi

her biri söz konusu etkinliklerin %19'unu oluşturmaktadır (f=3). Öte yandan 8. sınıf düzeyinde belirlenen toplam etkinlik sayısı göz önünde bulundurulduğunda, kavram öğretimi etkinliklerinin sıklığının çok düşük olduğu dikkat çekmektedir. Tablo 8'de kavram öğretimi etkinliklerinin sınıf düzeyleri içerisindeki dağılımı yer almaktadır.

Tablo 8: Kavram Öğretimine Yönelik Dilbilgisi Etkinliklerinin Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f (TE)	f (İE)	%
6. Sınıf	23	10	43
7. Sınıf	15	3	20
8. Sınıf	22	3	14
Tüm Sınıflar	60	16	27

Tablo 8 incelendiğinde dilbilgisi etkinliklerinin içerisinde kavram öğretimine yönelik etkinlikler, 6. sınıf düzeyindeki etkinliklerin %43'ünü; 7. sınıf düzeyindeki etkinliklerin %20'sini ve 8. sınıf düzeyindeki etkinliklerin %14'ünü oluşturmaktadır. Kavram öğretimine yönelik etkinlikler, genel dağılım açısından bakıldığında ise 60 tane dilbilgisi etkinliğinin %27'sini oluşturmaktadır.

TDÖP'de Kavram Öğretimine Yönelik Açıklamaların Temel Dil Becerileri Açısından Dağılımı

TDÖP'de açıklamalar, işlenecek konulara ve kazanımlara bağlı olarak dikkat edilmesi gereken noktaları ve ölçme-değerlendirme sürecine ilişkin bilgileri kapsamaktadır. Tablo 9'da temel dil becerilerinin açıklama bölümünde kavram öğretimi ile ilgili alanlara yer verilmiştir.

Tablo 9: Kavram Öğretimine Yönelik Açıklamaların Temel Dil Becerileri Açısından Dağılımı

Dil Becerisi	f	Alanlar
Okuma	6	Sözlük kullanma (Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü, terimler sözlüğü vb.), anlam farklılıklarının belirlenmesi (gerçek-mecaz-terim anlam/eş-karşıt-yakın anlam ve eşselsilik), kelime ve kelime gruplarının kullanım özellikleri, kavram alanları, bağlam duyarlı öğrenme, ölçme ve değerlendirme araçları.
Yazma	3	Kalıpsözleri (günaydın, nasılsınız vb.) kullanma, zengin söz varlığı, ölçme ve değerlendirme araçları.
Dinleme/İzleme	6	Sözlük kullanma (Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü, terimler sözlüğü vb.) anahtar kelimelerin belirlenmesi, anlam farklılıklarının belirlenmesi (gerçek-mecaz-terim anlam/eş-karşıt-yakın anlam ve eşselsilik), kavram alanları, bağlam duyarlı öğrenme,

		ölçme ve değerlendirme araçları.
Konuşma	2	Zengin söz varlığı, ölçme ve değerlendirme araçları.

Tablo 9’da görüldüğü gibi kavram öğretimi ile ilgili en fazla dinleme/izleme ve okuma becerilerinin açıklamalarında altı farklı açıklama yer almaktadır. Bunun yanı sıra kavram öğretimi açısından yazma becerisi için üç, konuşma becerisi için de iki farklı açıklama yer almaktadır. Bütün becerilerde ortak olarak değinilen açıklama, kavram öğretimi sürecinde yer alması beklenen ölçme ve değerlendirme araçları iken, dinleme/izleme ve okuma becerilerinde ortak olarak sözlük kullanma (Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü, terimler sözlüğü vb.), anlam farklılıklarının belirlenmesi (gerçek-mecaz-terim anlam/eş-karşıt-yakın anlam ve eşeslilik), kavram alanları, bağlam duyarlı öğrenme konularına değinilmiştir. Değinilen konular, anlama becerilerinin geliştirilmesi açısından son derece önem taşımakla birlikte kavram öğretiminin amaçlarını da gerçekleştirmeye yöneliktir.

TDÖP’de Kavram Öğretimine Yönelik Açıklamaların Dilbilgisi Öğretimi Açısından Dağılımı

Dilbilgisi alanı, kavram öğretimi açısından son derece önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kavram ve sözcük anlamları, anlam farklılıkları (eş anlam, zıt anlam, mecaz anlam vb.) gibi konuların öğretimi dilbilgisi alanında diğer becerilerle karşılaştırıldığında daha kolay ve kalıcı bir biçimde öğretilmektedir. Kavram öğretimine yönelik açıklamaların dilbilgisi alanına göre dağılımı Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10: Kavram Öğretimine Yönelik Açıklamaların Dilbilgisi Açısından Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f	Alanlar
6. Sınıf	3	Söz varlığını zenginleştirme, sözcüklerde türsel geçişim ve anlam değişimi, ölçme ve değerlendirme araçları.
7. Sınıf	2	Sözcüklerde türsel geçişim ve anlam değişimi, ölçme ve değerlendirme araçları.
8. Sınıf	2	Sözcüklerde anlam ilişkileri (yakın-uzak anlamlılık, sebep-sonuç vb.), ölçme ve değerlendirme araçları.

Tablo 10 incelendiğinde dilbilgisi alanına yönelik kavram öğretimi alanları en fazla 6. sınıf düzeyinde yer alırken (f=3), 7. ve 8. sınıf düzeylerinde 6. sınıfa göre daha az konu alanıyla karşılanmaktadır (f=2). Bütün sınıf düzeylerinde ölçme ve değerlendirme araçlarına değinilirken, 6. sınıf düzeyinde “sözvarlığını zenginleştirme” ve “sözcüklerde türsel geçişim ve anlam değişimi”; 7. sınıf düzeyinde “sözcüklerde türsel geçişim ve anlam değişimi; 8. sınıf düzeyinde “sözcüklerde anlam ilişkileri (yakın-uzak anlamlılık, sebep-sonuç vb.)” alanları yer almaktadır. İncelenen kazanım ve etkinliklerde olduğu gibi konu alanı dağılımında da sınıflar arası aşamalılık göz ardı edilmiştir. Sınıf düzeylerine bağlı konu

alanlarından beklenen sınıf düzeyi arttıkça konu alanının zenginleşmesi iken bütün bulgular bunun tam tersinin var olduğunu göstermektedir.

Sonuç

TDÖP'de kavram öğretimine yönelik kazanımlar temel dil becerileri açısından incelendiğinde dinleme/izleme ve okuma becerilerine yönelik kazanım oranlarının yüksek olduğu, buna karşılık konuşma ve yazma becerilerine yönelik kazanım oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. TDÖP'de kavram öğretimine yönelik kazanımların büyük çoğunluğunun anlama becerilerinin geliştirilmesine hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Bireyin kendini ifade etme sürecinde kavram bilgisinin önemi düşünüldüğünde, kavram öğretimi kazanımlarının anlatma becerilerinin geliştirilmesine yönelik olanların artırılması gerekmektedir. Öte yandan, kavram öğretimi kazanımları, temel dil becerilerinin bütününe ait kazanımların %10'unu kapsamaktadır. Diğer bulgularla karşılaştırıldığında bu oranın düşük olduğu söylenebilir.

TDÖP'de kavram öğretimine yönelik dilbilgisi kazanımları sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde en fazla kazanımın 6. sınıf, en az kazanımın ise 8. sınıf düzeyinde olduğu gözlemlenmesi, programda yer alan sınıflar arası dikey aşamalılığın kavram öğretimi açısından geçerli olmadığını göstermektedir. Öte yandan, kavram öğretimi kazanımları, dilbilgisi alanına ait bütün kazanımların %23'ünü kapsamaktadır. Bu bulgular ışığında, TDÖP'de dilbilgisi öğretimi sürecinde kavram öğretiminin önemsendiği fakat dikey aşamalılığın göz önünde bulundurulmadığını söylemek mümkündür.

TDÖP'de kavram öğretimine yönelik etkinlikler temel dil becerileri açısından incelendiğinde okuma becerisinin büyük bir farkla birinci sırada olduğu, diğer becerilerde ise kavram öğretimine etkinlik düzeyinde önem verilmediği görülmektedir. Kazanım açısından en yüksek orana sahip dinleme/izleme becerisinde kavram öğretimine yönelik çok az etkinlik olması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, kavram öğretimi etkinlikleri, temel dil becerilerine ait bütün etkinliklerin %20'sini kapsamaktadır. Diğer bulgularla karşılaştırıldığında oranın yeterli olduğu fakat etkinlikler arası dengeli olmadığı söylenebilir.

TDÖP'de kavram öğretimine yönelik dilbilgisi etkinlikleri sınıf düzeyi açısından incelendiğinde en fazla etkinliğin 6. sınıf düzeyinde olduğunu, diğer sınıfların aynı ve yetersiz sayıda etkinlikle ikinci sırayı paylaştığını gözlemlemek mümkündür. Tıpkı dilbilgisi kazanımlarında olduğu gibi etkinliklerinde de en fazla orana 6. sınıf düzeyinin sahip olması, programın kazanım-etkinlik dengesini koruduğunu fakat sınıflar arası dikey aşamalılığın göz önüne alınmadığını göstermektedir. Öte yandan kavram öğretimi etkinlikleri, dilbilgisi alanına ait bütün kazanımlar içerisinde %27'lik bir orana sahiptir. Bu bulgu da programın dilbilgisi alanında kavram öğretiminin önemsendiğini göstermektedir.

TDÖP'de kavram öğretimine yönelik açıklamalar temel dil becerileri açısından incelendiğinde en fazla konu alanına sahip becerinin okuma ve dinleme/izleme becerilerine ait olduğunu gözlemlemek mümkündür. Okuma becerisine yönelik; *“sözlük kullanma (Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler*

sözlüğü, terimler sözlüğü vb.), anlam farklılıklarının belirlenmesi (gerçek-mecaz-terim anlam/eş-karşı-yakın anlam ve eşseslilik), kelime ve kelime gruplarının kullanım özellikleri, kavram alanları, bağlam duyarlı öğrenme, ölçme ve değerlendirme araçları” konu alanlarına değinilirken, dinleme/izleme becerisine yönelik; “sözlük kullanma (Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü, terimler sözlüğü vb.) anahtar kelimelerin belirlenmesi, anlam farklılıklarının belirlenmesi (gerçek-mecaz-terim anlam/eş-karşı-yakın anlam ve eşseslilik), kavram alanları, bağlam duyarlı öğrenme, ölçme ve değerlendirme araçları” konu alanlarına değinilmiştir. Öte yandan, yazma becerisine yönelik değinilen kavram alanları “kalıpsözler (günaydın, nasılsınız vb.) kullanma, söz varlığı, ölçme ve değerlendirme araçları” ile sınırlanırken konuşma becerisine yönelik konu alanları “söz varlığı, ölçme ve değerlendirme araçları” olarak belirtilmiştir. Programda yer alan kavram öğretimi ile ilgili dil becerileri açıklamalarında da kazanımlarda olduğu gibi anlama becerileri ön plana çıkarılmış, anlatma becerilerine gereken önem verilmemiştir.

TPÖD’ de kavram öğretimine yönelik açıklamalar dilbilgisi açısından incelendiğinde kazanımlar ve etkinliklerde olduğu gibi en büyük orana sahip sınıf düzeyi 6. sınıftır. Söz konusu sınıf düzeyinde “söz varlığı, sözcüklerde türsel geçişim ve anlam değişimi, ölçme ve değerlendirme araçları” yer alırken, 7. Sınıf düzeyinde “sözcüklerde türsel geçişim ve anlam değişimi, ölçme ve değerlendirme araçları”, 8. Sınıf düzeyinde ise “sözcüklerde anlam ilişkileri (yakın-uzak anlamlılık, sebep-sonuç vb.), ölçme ve değerlendirme araçları” konu alanları yer almaktadır.

Sonuç olarak TDÖP’de kavram öğretimine yönelik temel dil becerileri kazanımların niceliksel açıdan düşük olduğu ve dengeli bir dağılım sergilemediğini, öte yandan kavram öğretimine yönelik dilbilgisi kazanımlarının niceliksel açıdan yeterli olduğunu fakat sınıflar arası aşamalılığı göz önünde bulundurmadığını; kavram öğretimine yönelik temel dil becerileri etkinliklerin niceliksel açıdan yeterli olduğunu fakat dengeli bir dağılım sergilemediğini, öte yandan kavram öğretimine yönelik dilbilgisi etkinliklerinin niceliksel açıdan yeterli olduğunu fakat sınıflar arası aşamalılığı göz önünde bulundurmadığını; kavram öğretimine yönelik temel dil becerileri açıklamalarının niceliksel olarak dengeli bir dağılım sergilemediğini fakat konu alanı açısından yeterli olduğunu; kavram öğretimine yönelik dilbilgisi açıklamalarının niceliksel dengeli bir dağılım sergilemediğini ve sınıflar arası aşamalılığı göz önünde bulundurmadığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

Akyol, Ahmet (2011), *2005 İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programında Eleştirel Okuma*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

Akyol, Hayati ve Turan Temur (2007), “Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi”. *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. (Ed. Ahmet Kırkkılıç ve Hayati Akyol). PegemA Yayınları, Ankara.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Kavram Öğretimi Açısından İncelenmesi

Altun, Arif (2009), *Kavram Öğretiminde İçerik Geliştirme Aracının Tasarlanması ve Etkiliğinin Değerlendirilmesi*. 108 K 001 numaralı TÜBİTAK Projesi Raporu, Ankara.

Altunkaya, Hatice (2010), *Eski ve Yeni İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretiminin Karşılaştırılması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Aytaş, Gıyasettin ve Mehmet Akif Çeçen (2010), “Ana Dili Eğitiminde Dil Bilgisi Öğretiminin Yeri ve Önemi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Yıl: 15, Sayı: 27, 77-89.

Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel (2010), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. PegemA Yayıncılık: Ankara.

Demirel, Özcan (2004), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. PegemA Yayıncılık: Ankara.

Diamond, Robert M. (2008), *Designing and Assessing Courses and Curricula*. PB Printing, US.

Erden, Münire (1998), *Eğitimde Program Değerlendirme*. PegemA Yayıncılık, Ankara.

Ertürk Selahattin (1998), *Eğitimde Program Geliştirme*. METEKSAN A.Ş., Ankara.

Eyüp, Bircan (2008), *İlköğretim İkinci Kademe 1981 ile 2005 Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Field, John (2004), *Psycholinguistics-The Key Concepts*. Routledge, London and NY.

Güney, Nail, Talat Aytan, Mesut Gün (2010), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Programı ile Çoklu Zekâ Kuramının Örtüşme Düzeyi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (12), 213-229.

Hengirmen, Mehmet (1999), *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara.

Karataş Coşkun, Mahinur (2011), *Kavram Öğretimi*, Karahan Kitabevi, Adana.

Kaya, Zeki (1997), “Eğitimde Program Değerlendirme Sürecinin Temel İşlemleri”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 5.

Kılıç, Figen (2008), “Kavramların Öğretiminde Kavram Analizi Yönteminin Akademik Başarıya ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 223-238.

MEB (2006), *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara.

Özdemir, Soner Mehmet (2009), “Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 126-149.

Özlem, Doğan (2007), *Mantık (Klasik/Sembolik Mantık-Mantık Felsefesi)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Özyürek, Mehmet (1983), “Kavram Öğrenme ve Öğretme”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (2).

Samancı, Ertuğrul (2009), *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Programındaki Okuma Alanı Kazanımlarının Öğretmen Görüşleriyle Değerlendirilmesi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.

Senemoğlu, Nuray (2005), *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Sönmez, Veysel (2001), *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Tavşancıl, Ezel ve Ayşe Esra ASLAN (2008), *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, Epsilon Yayınevi, İstanbul.

Ülgen Gülten (2001), *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar*, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Vardar, Berke (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Yıldız, Cemal, Alpaslan Okur, Gökhan Arı, Yakup Yılmaz (2006), *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Erişim: <http://www.tdk.gov.tr> (E.T. 30.08.2011).